

są głównym źródłem największych strat społecznych i gospodarczych, powodując rozpraszanie zabudowy i patologie urbanizacyjne.

4. Ład przestrzenny – odpowiedzialność władzy publicznej

Od początków naszej cywilizacji troska o miasto była jednym z ważnych zadań rządzących. Oni określali reguły budowy miast, ich modele przestrzenne, systemy administrowania, reguły społeczne i reguły prawne. Decydowali o ich architekturze, urbanistyce, ulicach i fortyfikacjach. Niektóre z kanonów urbanistyki przetrwały tysiąclecia. W IV wieku p.n.e. (332 roku p.n.e.) została zaprojektowana na zlecenie Aleksandra Wielkiego, przez Dinokratesa, Aleksandria. Jej program zawiera funkcje, które spotykamy także w mieście współczesnym – dzielnice mieszkaniowe, świątynie, stadiony i budynki publiczne.

Podstawowe ekonomiczne i prawne zasady zarządzania miastem są dorobkiem średniowiecza. Pierwsze karty i prawa miejskie powstały w XI w. we Flandrii. Ekonomiczne regulacje prawne – podatki, regu-

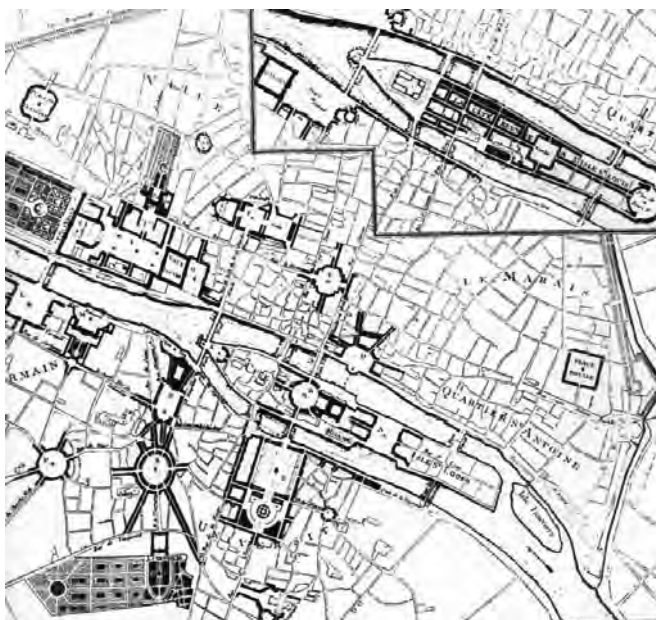

Fot. 8. Plan starożytnej Aleksandrii zawierał kompletny program miejski.

lacje sporów i trybunały negocjacyjne, zeznanie, jako dowód w sporze prawnym, ochrona praw właściciela – to wiek XII.

Kilkanaście wieków później (1746) rozstrzygnięto konkurs na urbanistykę centrum Paryża, który ogłosił Ludwik Napoleon. Swoją dzisiejszą kształt otrzymał wtedy *Louvre* i *Ile de la Cité* oraz siedemnaście placów paryskich, bowiem Król uznał, że miasto Paryż jest ważniejsze dla Francuzów niż królewska rezydencja w Wersalu. Dziś są to również dzielnice miasta chętnie odwiedzane przez miliony turystów.

Współczesność to aktywne działania i polityka przestrzenna rządów i parlamentów. W wieku XX prawie wszystkie kraje Europy powołały na poziomie rządowym organy odpowiedzialne za sprawy urbanistyki, miast i mieszkalnictwa. Rosło znaczenie i prawna pozycja polityki przestrzennej. Obecnie politykę przestrzenną określa prawo a realizuje planowanie przestrzenne. Znaczenie urbanistyki i architektury doceniają prezydenci i premierzy krajów Unijnych. Dobry przykład to budowa *Grand Arche* w Paryżu. 25 Maja 1983 roku Prezydent Francji Mitterand wybrał do realizacji najlepszy jego zdaniem projekt duńskiego architekta.

Fot. 9. Paryż zaplanowany – Ludwik XV [źródło: Moholy-Nagy 1968].

Fot. 10. Architekt Sperckelsen wyjaśnia Prezydentowi Mitterrandowi i Ministrowi kultury koncepcję *Grand Arche*.

Również zreformowanie polskiej gospodarki przestrzennej to zadanie i odpowiedzialność rządzących. Można mieć nadzieję, że tym razem, ostatnio podejmowane próby ustanowienia racjonalnego zestawu praw gospodarki przestrzennej zakończą się sukcesem.

5. Rekomendacje

Budowa samorządów lokalnych jest powszechnie oceniana jako jedna z najważniejszych reform Trzeciej Rzeczypospolitej. U zarania III RP gminy otrzymały wielkie możliwości działania, ale i wielką odpowiedzialność. Z jednymi zadaniami poradziły sobie lepiej, z innymi gorzej. Ład przestrzenny i gospodarka przestrzenna, w tym sprawy własnościowe, od początku przysparzały największej trudności i stały się niestety obszarem, z którym duża część gmin nie daje sobie rady. W tym kontekście warto przypomnieć początki samorządów. Trzydzieści lat temu władze publiczne: Rząd i Sejm RP, podejmując wielką reformę samorządową, uruchomiły wielkie działania instytucjonalne oraz fundamentalne zmiany prawa. Powstała administracja rządowa i regionalna, uruchomiono wielkie programy informacyjne, a wykłady w telewizji wyjaśniały, czym jest samorząd i jaka będzie rola gmin. W ramach tego regionalne ośrodki i wyższe uczelnie oraz Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej uruchomiły programy edukacyjne i od 1989 r. przeszkoliły ponad półtora miliona działaczy i urzędników samorządowych.